

ИСТИНАТА ЗА ВЛАДИКА ЙОАН ШАНХАЙСКИ ЧУДОТВОРЕЦ*

Светител Йоан Шанхайски и Сан-Франциски след Втората световна война

(Историческа справка)

Публикуваме добросъвестно изготвена справка за отношението на светител Йоан, Шанхайски и Сан-Франциски чудотворец към църковната власт в Москва в изключително тежкия период от живота на светителя и паството му в Китай след края на Втората световна война. Автор на текста е протопрезвитер Валерий Лукянов, роден през 1927 г. в Шанхай, емигрирал във Филипините през 1950 г., а оттам – в САЩ. Справката е написана през 2005 г. по конкретен повод, за който се говори в самото нейно начало. Тя отразява несбъдналата се надежда на о. Валерий, че между Руската Православна Задгранична Църква и Московската патриаршия са възможни преговори за обединение на принципна основа.

В процеса на полемиката за обединението на Руската Православна Задгранична Църква (РПЗЦ) и Московската патриаршия (МП), в продължение на последните няколко месеца в пресата и в интернет се появиха изказвания за ролята на светител Йоан Шанхайски в църковните събития в Шанхайската епархия в периода след Втората световна война. Във всички тези свидетелства се прави паралел между следвоенните Шанхайски събития и днешните преговори за съгласуване на позициите между РПЗЦ и МП. Естествено, в основата на тези съждения се поставя авторитетът на далекоизточния светител, прославен сега в лика на светите Божии угодници.

Един пример за подобни твърдения е полемичният материал, поместен в интернет на 5 август 2005 г. под заглавие „Време е вече да се запознаем със своята история” от протоерей Александър Лебедев, секретар на комисията на РПЗЦ по диалога с МП, в който той цитира указ на епископ Йоан – № 650, от 24 август/ 6 септември 1945 г. (виж по-долу), разпореждащ на паството „да се споменава името на Московския и на цяла Русия патриарх Алексей на всички богослужения”. И още, в послание по интернет към свещениците на РПЗЦ на английски език от 15 юли 2005 г., отец Александър твърди, че днешният процес за сближаване и – като крайна цел – обединяване на РПЗЦ и МП, бил съзвучен със светител Йоан, в потвърждение на което той привежда извадка от посланието към паството на св. Йоан Шанхайски с дата 2 август 1946 г. (виж по-долу). Прот. А. Лебедев пише: „За тези, които не вярват, че днешният процес съответства на разбиранията на великите светилници на РПЗЦ от миналото, на лице е цитат от

*Всички бележки под черта са на преводача.

посланието на св. Йоан Шанхайски и Сан Франциски, датиращо отпреди почти 69 години. Удивително, колко проникателен е бил този свят йерарх!”. (Превод от англ., прот. В. Л.) По-рано, на всезаграничното пастирско съвещание през декември 2003 г., прот. Пьотр Перекрестов в своя обстоятелен доклад: „Възгледът на светител Йоан Шанхайски и Сан Франциски чудотворец за Руската Църква през XX век”, цитира същата извадка от обръщението на светителя от 2 август 1946 г. Ние не се наемаме да твърдим, че днешният процес по съгласуване на позициите би съответствал на разбиранията на светител Йоан, но многочислените цитати, подобни на горепосочените, ни подтикват да погледнем в историята и да се постараем да съставим една повече или по-малко актуална представа за събитията и решенията от следвоенния период в Шанхай, в центъра на които беше поставен нашият велик угодник светител Йоан.

За хора, които не са преживели лютите следвоенни времена в Китай, не е трудно да правят каквито и да било заключения въз основа само на извадки от документите, но за живите свидетели на следвоенното, извънредно тежко и сложно политическо положение в Шанхай през 1945-1946 г., реалността съвсем не беше така проста, а отношението на вярващите към църковните събития от онова време далеч не беше еднозначно. Острата полемика по тези събития, разбира се, занимаваше умовете на емигрантите в Шанхай в ония дни, но и десетилетия по-късно в пресата внезапно се появяваха обвинителни или, напротив, примирителни съждения по въпроса за отношението на светител Йоан към МП. Като свидетел на тези събития смятам за свой дълг, въз основа на съществуващите свидетелства, да разкрия и уточня, доколкото е възможно, историческите реалности от тези дни, които и досега, както виждаме, не престават да вълнуват паството. За мнозина вярващи не са достъпни документите от архива на светител Йоан от преходния следвоенен период в живота и администрацията на Руската духовна мисия в Китай. Поради това следва да се смята за целесъобразно обнародването на документите, отнасящи се към това време, с цел да се осветлят събитията въз основа на истински свидетелства, които представляват част от историята на Руската Задгранична Църква.

Преди всичко нека се запознаем с два документа от 1945 г., след края на Втората световна война: 1) Писмо на епископ Йоан от 31 юли до управляващия архиепископ Виктор; 2) Указ № 650 от 24 август до шанхайските свещенослужители.

ЙОАН Епископ Шанхайски

55 Пол Хенри,

тел. 72557

Шанхай, 31 юли 1945 г.

Предпразненство на изнасянето на Честния Кръст. Св. прав. Евдоким

Ваше Високопреосвещенство, милостиви архипастирю и отче!

Вчера получих постановлението на Епископското съвещание в Харбин,¹ което вероятно вече Ви е известно. Като не смятам за възможно да предприема по този въпрос самостоятелно каквито и да било стъпки, представям на Ваше Високопреосвещенство **СЛЕДНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ:**

1. След решението на Харбинската епархия и като се има пред вид липсата на сведения за Задграничния Синод в продължение на редица години, друго решение на нашата епархия би я направило **НАПЪЛНО НЕЗАВИСИМА**, автокефална **ЕПАРХИЯ**.

2. Канонически условия за такава независимост няма, тъй като **НЯМА СЪМНЕНИЯ** по отношение на **ЗАКОННОСТТА НА ПРИЗНАТИЯ**, както от своята Поместна, така и от всички други Поместни църкви **ПАТРИАРХ**, сношенията с тази църковна власт (т.е. с патриарха) вече стават възможни, така че не е приложим указът от 7 ноември 1920 г.²

¹ За признаване властта на новоизбрания Московски патриарх Алексий I (Симански).

² Става дума за известния Указ на Св. патриарх Тихон № 362 от 7/20 ноември 1920 г., в който между другото се казва и следното:

„2) В случай, че дадена епархия, вследствие на придвижването на фронта, промяна на държавната граница и др. п., се окаже извън всякакво общение с Висшето църковно управление или самото Висше църковно управление начело със светейшия патриарх прекрати своята дейност, епархийският архиерей незабавно установява връзка с архиереите на съседните епархии за организирането на висша инстанция на църковната власт за няколко епархии, намиращи се в еднакви условия (било във вид на Временно висше църковно управление или митрополитски окръг, или по друг начин).”

Този Указ на св. патриарх Тихон (наречен впоследствие от епископ Григорий (Грабе) „пророчески”), написан в условията на все по-разгръщащо се гонение срещу Църквата от страна на болшевишката власт по време на Гражданската война в Русия, е основанието за сформиранието на Задграничния Синод и самостоятелното съществуване на Руската Задгранична Православна Църква.

Руската Православна Църква се оказва в още по-тежко положение от предполагаганото в Указа, след като през 1927 г. самата висша църковна власт в лицето на митрополит Сергей (Страгородски) се подчини на богоборческата болшевишка диктатура и започна да ѝ съдейства за разрушаването на Църквата отвътре. От това време насетне РПЗЦ и мнозина епископи в самата Русия прекратяват общение с митрополит Сергей и неговия самозван Синод.

В условията на Втората световна война Сталин рязко променя курса на своята антицърковна политика, за да привлече подкрепата на вярващия народ и през 1943 г. „възстановява” Московската патриаршия, като организира „избирането” на митрополит Сергей за Московски патриарх. На следващата 1944 г. митроп. Сергей умира и е „избран” нов патриарх – Алексий I (Симански). В условията на войната, при липсата на достатъчно и достоверна информация умелата съветска пропаганда успява да създаде впечатлението, че този избор на патриарх вече е свободен, че гоненията срещу Църквата в Русия са прекратени и че висшата църковна власт е освободена от натиска на атеистичния режим, който пък от своя страна вече не е така активно богоборчески. Това впечатление е дотолкова убедително, че всички Поместни православни църкви признават избора на новия Московски патриарх за законен и каноничен. На свой пък ред това обстоятелство подвежда голяма част от руската емиграция да

3. Понастоящем не са ни поставени условия от идеологически порядък, които да са основание за промяна на нашето Църковно задгранично управление.³

4. Ако отново ни бъдат поставени неприемливи условия, съхраняването на сегашния порядък на църковно управление⁴ ще стане задача на тази църковна власт, която ще се удаде да бъде създадена в зависимост от външните условия.

5. Понастоящем, докато няма НИКАКВИ ОСНОВАНИЯ ДА ОСТАНЕМ НА ПОЛОЖЕНИЕТО НА САМОУПРАВЛЯВАЩА СЕ ЕПАРХИЯ, НИЕ СЛЕДВА ДА ПОСТЪПИМ КАТО ХАРБИНСКИТЕ ЙЕРАРСИ.

6. Споменаването на името на председателя на Задграничния Синод в богослуженията ЗАСЕГА трябва да бъде запазено, тъй като според 14-то правило на Двукратния поместен събор не бива самоволно да прекратяваме споменаването на своя митрополит.

7. Споменаването пък на името на патриарха, вместо нашето сегашно споменаване на „православния епископат на Руската Църква”, ТРЯБВА НЕЗАБАВНО ДА БЪДЕ ВЪВЕДЕНО С ВАШ УКАЗ ПО ЦЯЛАТА ЕПАРХИЯ, тъй като безименното споменаване на руския епископат беше въведено едва след известието за кончината на митрополит Пьотр, пред вид съмненията относно това кой е неговият приемник.

8. Съгласно постановленията на църковната власт в Москва, патриархът се споменава така: „Святейшего отца нашего (името на патриарха)” и т. н.; по същия начин следва да се споменава и тук, а по-нататък да се споменава, както и досега, митрополит Анастасий⁵ и прочее; да се добавя пък преди това „Богохранимую Церковь Российскую” няма никакво основание.

9. Поздравление с ИЗРАЗ НА ПРЕДАНОСТ И ПОСЛУШАНИЕ следва да изпратим общо, ако пък се окаже затруднително, то по отделно. Духовенството е напълно

приеме, че изборът е наистина законен и каноничен и следователно на Църквата в Русия е дадена, макар и относителна, но достатъчно свобода. По същото време Задграничният Синод се намира в Германия. По-голямата част от епархиите по света нямат връзка с него, не се знае от мнозина дали той въобще продължава да съществува.

Както се вижда от текста, светител Йоан Шанхайски по това време също е под това всеобщо впечатление и няма съмнение в законността на избора на новия Московски патриарх, признат от всички Поместни православни църкви. Именно поради това той приема, че Указ № 362 от 7/20 ноември на св. патриарх Тихон вече не е приложим - тъй като има законно избрана висша църковна власт в Русия и при това обстоятелствата (новата църковна политика на съветската власт) не препятстват установяването на отношения с нея.

³ Т.е., да са основание за преминаването на тяхната епархия към статут на автокефална, както е посочено в т. I.

⁴ Т.е. на независимост от Москва.

⁵ Председателят на Задграничния Синод.

запознато от мен с изложеното тук на закрито пастирско съвещание; разгласа по този въпрос няма да правим в очакване на Вашето разпореждане.

Прося Вашите свети молитви.

На Ваше Високопреосвещенство

Ваш епископ Йоан

Документ № 2.

24 август 1945 година. № 650.

Към отците свещенослужители в град Шанхай.

В задграничните руски църкви неизменно, до 1936 г. включително, се поменаваха, като глава на Руската Църква, светейшият патриарх Тихон, а след неговата кончина – местоблюстителят на патриаршеския престол, Крутицкият митрополит Пьотр.

Неопределеността на получените през 1937 г. сведения за кончината на митрополит Пьотр и за оставения от него приемник подтикна Задграничния Синод вместо името на патриарха да установи поменаване на „православния епископат на Руската Църква”.

Сега, пред вид на безспорно законното оглавяване на Руската Църква от светейшия патриарх Алексей, избран от Всеруския църковен събор като приемник на починалия патриарх Сергей, и признат, както и неговия предшественик, от всички автокефални църкви, следва, „както преди, да бъде възнасяно името на главата на Руската Църква, като се замени временно употребяваният израз - „православен епископат”.

Поради това: 1) на ектениите, Великия вход и след освещаването на Даровете ДА СЕ СПОМЕНАВА „ГОСПОДИНА И ОТЦА НАШЕГО СВЯТЕЙШАГО АЛЕКСИЯ, ПАТРИАРХА МОСКОВСКАГО И ВСЕЯ РУСИ”; 2) да се произнася също така и на многолетствието в края на богослужението след „святейшия православния патриарси”; 3) след светейшия патриарх да се поменават останалите йерарси, поменавани в местните църкви.

Йоан, епископ Шанхайски

В загриженото обръщение на владика Йоан към началстващия събрат личи обърканост от възникналата хаотична обстановка, молба да бъдат разрешени възникналите трудности на безвремието и, заедно с това, удивително твърдо определяне на създалата

се юридическа и каноническа ситуация. Владика Йоан свидетелства за това, че Задграничната Църква в Китай, тъй като няма статуса на автокефална Църква, призната от всички Поместни църкви и поради липсата – в резултат на войната – на връзка със Задграничния Синод, не може да виси във въздуха, и само поради това е длъжна засега (т.е. временно – до изясняването на своето юридическо положение) да възнася името на Московския патриарх, но само заедно с името на митрополит Анастасий. Вторият документ-указ представлява продължение на първия. Според указанието за споменаването трябва да се предполага, че след името на патриарха се е имало пред вид да се споменава митрополит Анастасий, началника на Китайската мисия архиепископ Виктор и неговия викарен епископ Йоан, както личи от 6-я параграф на Документ № 1.

От следващия документ-послание на епископ Йоан към паството, от 2 август 1946 г., ще видим колко бързо светител Йоан, веднага след установяване на връзката със Синода на РПЗЦ, прекрати споменаването на патриарха и безусловно поведе своето паство в лоното на Задграничната Църква, независимо от силния натиск и заплахи. Архиепископ Виктор, който бе преминал в юрисдикцията на МП, отправи до епископ Йоан указ за забрана да свещенодейства (юни 1946 г.). Указът вече нямаше никаква сила. Когато пък помощниците на архиепископ Виктор запечатваха храмовете, за да не бъде допуснат до служение епископ Йоан, тогава благостният светител безстрашно служеше на тротоарите пред заключените църкви. В крайна сметка владиката запази Шанхайския катедрален събор от това да бъде завзет от противниците на Задграничния Синод.

Документ № 3

НА ПРАВОСЛАВНОТО ШАНХАЙСКО ПАСТВО БЛАГОДАТ И МИР ОТ СВЕТАТА ЖИВОНАЧАЛНА ТРОИЦА!

Преди дванадесет години ние бяхме призовани от предстоящия сега пред Господа Бога велик светилник на Православната Църква, митрополит АНТОНИЙ и възглавявания от него Събор на руските задгранични светители към епископско служение.

По Божия воля ние бяхме назначени в страна, в която първите проповедници са били изпратени от нашия небесен покровител св. ЙОАН, митрополит Тоболски.

Виждайки в това Господнята воля и уповавайки се на Божията благодат, „която лекува немощите и възпъхва недостигащото”, ние приехме възложеното ни послушание, макар

и ясно да осъзнавахме своите недостатъци. При посвещението ние се задължихме да се подчиняваме на поставилата ни църковна власт.

Годините на нашето епископско служение в многоплеменния град, не напразно сравняван с Вавилон, преминаха през време на тежки изпитания в целия свят. Нашият град беше едно от първите места на военните действия, а след това понесе много лишения, макар и далеч не в такава степен, както страните на Европа.

Ние се стараехме, доколкото това беше възможно, да удовлетворяваме духовните и материалните потребности на пасомите, без да правим никаква разлика между тях.

Твърде много скърбяхме, че военните събития преустановиха разпространението на Православието сред китайския народ, което е основната задача на нашата Мисия.

Нашето сърце, както и на всички руски хора, не можеше да остане хладно към новите страдания на нашата Родина, залята от кръв, и ние горещо се молехме за нейното благоденствие.

Помнейки, че между хората, еднакво искрено стремящи се към доброто, могат да съществуват различни възгледи за пътищата на неговото достигане, ние не изключвахме никого от нашето духовно попечение, като предоставяхме на всички православни еднакво участие в църковния живот и противостояхме на всички опити да бъдат ограничени църковните права на лица с едни или други убеждения, както, за съжаление, това се случваше на някои други места.

Външните успехи на нашето Отечество на бранното поле и вътрешните успехи на Църквата в нашата Родина ни радваха и окриляваха с надеждите за скорошно прекратяване на всички нейни бедствия.

Поради прекъсването на връзките с другите страни ние през това време, в продължение на няколко години, бяхме откъснати от нашето Висше църковно задгранично управление и понякога за значителни промеждутъци от време бяхме откъснати от нашия епархийски център, като тогава бяхме принудени самостоятелно да ръководим местния църковен живот, но с използване на всички възможности за възстановяване на отношенията.

По време на войната бе направен опит да се създаде църковно Управление на Източна Азия под ръководството на митрополит Мелетий. Тогавашните власти в Харбин много настояваха да бъде прекратено поменаването на митрополит Анастасий, когото смятаха

за свой недоброжелател. Обаче, обосновавайки се с много позовавания на каноните, далекоизточните йерарси се възпротивиха на това и продължиха да смятат митрополит Анастасий за глава на Задграничната Църква.

След разгрома на Германия нямаше никакви сведения за Задграничния Синод и се разпространяваха различни слухове.

В края на юли миналата година ние получихме известие, че харбинските йерарси са постановили да бъде помолен светейшия Московски патриарх да ги приеме под свое управление.

Незабавно писахме на архиепископ Виктор, че понеже нямаме сведения за съдбата на Задграничния Синод и нямаме право да оставаме извън подчинението на висша църковна власт, ние сме длъжни също така да установим връзка със светейшия Московски патриарх и да му се подчиним, ако няма препятствия за това.

Настъпилото по това време продължително прекъсване на връзките с Пекин не ни даде възможност да получим отговор от архиепископ Виктор. Ние сами започнахме да споменаваме патриарх Алексий независимо от решението на въпроса за подчинението на висша църковна власт.

След известно време, в зависимост от случайни обстоятелства, се възобновиха частично съобщенията с Пекин, , но дълго оставаше неясно какво става там.

След Кръстовден ние получихме радиograma от Женева, от митрополит Анастасий с известие, че Синодът работи.

Още на следващия ден това бе предадено по телеграфа на архиепископ Виктор, а в отговор на запитването от митрополит Анастасий ние изпратихме писмено съобщение за църковните дела в Далечния Изток.

Без да имаме все още редовни пощенски връзки с Пекин, но като се стараехме, по възможност, да съгласуваме с него своите действия, съзнавайки необходимостта от подчинението на висша църковна власт, ние възобновихме нашите предишни отношения със Задграничния Синод, като получихме от него отделни указания и разпореждания и ги приведохме в изпълнение.

През есента от началника на Мисията ни бе съобщено, че той е подал заявление до светейшия патриарх да мине в негово подчинение, но поради забавяне на писмото, точното съдържание на направеното заявление ни стана известно едва след като

началникът на Мисията пристигна в Шанхай през януари тази година. Отговор от патриарха на изпратеното заявление още нямаше.

Ние още тогава заявихме пред Високопреосвещения началник на Мисията, че пред вид на възстановяването на връзките със задграничната църковна власт, ние можем да преминем в подчинение на друга църковна власт само ако ни бъде разпоредено от тази църковна власт, на която се подчиняваме сега, тъй като иначе бихме станали нарушители на църковните канони.

Като не възрази принципно против основателността на нашето заявление, началникът на Мисията изрази надежда, че този въпрос ще може да бъде разрешен без да се нарушават каноните.

Духовенството на Шанхай също така реши да остане с нас в подчинение на Задграничния Синод и да чака от него по-нататъшни указания. Друго решение и не можеше да бъде прието, след като съществуваше църковната власт, която бе основала Шанхайската епископска катедра и я обгрижваше от времето на нейното основаване.

Задграничното църковно управление прие като полезно за Църквата да продължи и занапред да има духовна грижа за нас, за което ни извести, а ние известихме за това Високопреосвещения началник на Мисията. По силата на това ние не смятаме за възможно да приемаме каквито и да било решения по този въпрос без указанието и одобрението на руската задгранична църковна власт. Още на Събора през 1938 година, в който взехме участие, бе постановено, че когато настане часът за връщане в Родината, задграничните йерарси не трябва да действат по отделно, а цялата Задгранична Църква заедно трябва да представи на Всеруския събор своите деяния, извършени по време на принудителното разединение.

От съобщенията, които получихме от времето на възобновяването на връзките със задграничната руска църковна власт беше видно, че тя, както и преди, има грижата за разпръснатото по цялото земно кълбо паство, събирайки го в едно и полагайки за него душата си в тежките условия на странстването в чужбина.

Обвиненията, отправяни към нашето Задгранично висше църковно управление в сътрудничество с враговете на Русия са безпочвени и във всеки случай, неговите взаимоотношения с властите, с които на нашите йерарси в Европа по неволя им се е

налагало да бъдат в съприкосновение, са били по-малко тесни, отколкото това беше в тукашните страни по време на окупацията.⁶

Съобщението за безпрепятственото възстановяване на молитвено-каноническото общение с Московската патриаршия, получено от архиепископ Виктор на Велика Събота, в отговор на неговото обръщение към светейшия патриарх Алексий от август миналата година, искрено ни зарадва, защото ние видяхме в него началото на взаимното разбиране между двете части на Руската Църква, разделени от границата, и възможност за взаимна поддръжка на двата обединяващи руските хора центъра във и извън нашето Отечество.

Стремейки се към единна обща цел и действайки по отделно в зависимост от условията, в която всяка от тях се намира, църквите в Русия и зад граница успешно ще могат да изпълняват както общата [задача], така и своите особени задачи, които има всяка от тях, докато не стане възможно тяхното пълно обединение.

В сегашното време Църквата в Русия трябва да лекува раните, нанесени ѝ от войнстващото безбожие и да се освобождава от оковите, които възпрепятстват вътрешната и външна пълнота на нейната дейност.

Задачата на Задграничната Църква е да предпази от разпръскване чадата на Православната Руска Църква и да съхрани духовните ценности, донесени от нея от Родината, а също – да разпространява Православието в страните, в които те живеят. (Тази извадка в курсив, е цитирана от отците Александър и Пьотр – прот. В. Л.)

Към това бяха насочени и деянията на Събора на задграничните йерарси, състоял се в годината на поражението на Германия в превзетия от съюзниците град Мюнхен.

Същият този Събор постанови да ни бъдат предоставени права на епархийски архиерей, като провъзгласи Шанхайското викариатство за самостоятелна епархия и ни възведе в сан на архиепископ.

Телеграфното известие за това беше за нас напълно неочаквано и твърде много ни смути, макар и въпросът за създаването на Шанхайска епархия да не е нов. Още в 1938 г. Високопреосвещеният архиепископ Нестор предостави в Синода, за да бъде внесен за

⁶ Има се пред вид японската окупация в Китай и отношенията на Задграничната Църква с японските окупационни власти.

разглеждане на Събора, подробен проект за разпределяне на епархиите в Далечния Изток, в който се предвиждаше Шанхайска епархия и се определяха нейните граници.

Бидейки по това време в Синода представител на началника на Мисията, ние, по силата на даденото ни указание, не смятахме за възможно, да се съгласим с посочения проект и пред вид на нашите възражения той беше смет от дневния ред, за да бъде изпратен за отзив на епископ Виктор и архиепископ Мелетий, който скоро след това лично пристигна на Събора.

Сега, получавайки известието за вече издаденото постановление от Събора, в който не сме взели участие, ние го приехме като ново послушание, без да се домогваме до него, но и без да смеем да отклоняваме от себе си делото, поръчано ни от църковната власт и признато за полезно.

Дълбоко ни опечалиха възникналите след това църковни неуредици и разделения в нашето паство, съпроводени от редица прискърбни явления. Вратите на шанхайските църкви винаги са били отворени за всички православни християни. Обединявайки предимно руските хора, нашият църковен живот винаги особено силно отразяваше всичко, свързано с нашата Родина, и изразяваше чувствата и очакванията на нейните предани чеда. В същото време и всяка друга народност, пазеща Православието, можеше да смята нашите храмове за свои и имаше възможността да прояви в Църквата вяност на заветите и църковните обичаи, свързващи я с Родината. Всеки пък по отделно, без разлика на народност, еднакво можеше и може да получи в Църквата удовлетворение на своите духовни потребности и да вземе участие в църковния живот, като се подчинява на установените правила. В Църквата Христова „няма ни елин ни иудеин, ... ни варварин ни скит” (Кол.3:11), всички еднакво са чада на Църквата, ако поставят Христовото учение и църковните закони по-високо от всички учения и закони.

За духовното ръководство на това стадо Христово в Шанхай ние бяхме поставени и Светият Дух ни съчета с него чрез възлагането на ръцете на епископите, които ни хиротонисаха. Ние ще даваме отговор на самия Велик Архиерей, на нашия Господ Бог Иисус Христос за всичко, извършено от нас за Неговата Църква и за нашите духовни чеда, както за тия, които ни радват ни със своята ревност и покорност на Словото Божие, така и за тия, които ни опечаляват с пренебрегването на Божиите заповеди и църковните правила.

Ние търсим преди всичко Царството Божие и Неговата правда за тях и за себе си и сме готови винаги да се откажем от всички звания, ако това е нужно за благо на Църквата.

Ще се подчиняваме на тези архипастири, на които нашата висша църковна власт приеме за благо да ни подчини или ще се отдалечим от всички църковни дела, ако приемниците на ръкоположилите ни епископи снемат от нас отговорността за тукашното паство, макар че и тогава не ще престанем да се молим за тези, които обгрижвахме духовно през тия години.

Докато те или смъртта не ни освободят от тази отговорност, ние „веднъж приел[и] върху себе си свещеноначалствено старание, подобава да го спазваме докрай с духовна твърдост” и „да не се окажем немарлив[и]” (Посл. на III Вселен. събор).

Не само към първите епископи, ръкоположени от самите Апостоли, но и към нас, техните приемници, в последните, може би, времена, са обърнати боговдъхновените думи на св. апостол Павел: „Но ти във всичко бодърствуй, скърби претърпи, дело на благовестник извърши, службата си добре изпълни.” (2 Тим. 4:5).

Нашето звание ни налага задължението да предприемаме и вършим всичко за благо и благоустрояването на Църквата, което е необходимо и съобразено с църковните закони. Като имаме за най-първа своя грижа паството на Шанхайската епархия, ние, според думите на св. Йоан Златоуст, също така сме задължени да извършваме молитви и прошения за цялата Църква. „Желанието на нашето сърце”, непрестанните ни горещи молитви към Бога са за Русия, за руския народ и неговото спасение (Рим. 10:1).

Ние молим Господа да ускори настъпването на този възделен и очакван час, когато първосветителят на цяла Русия, възкачвайки се на своето патриаршеско място в първопрестолния Успенски събор, ще събере около себе си всички руски архипастири, стекли се от всички руски и чужди земи.

Молим усърдно Господа и призоваваме към това цялото наше паство – Христос Бог „да обърне неверните в правоверие и благочестие, а верните да се отклоняват от зло и да вършат добро, та да стане Той явен и за тия, които не Го търсят” „както в нашето руско Отечество, така и в китайската страна, заради просвещението на която бяха изпращани проповедници от Русия и в която китайските мъченици засвидетелстваха с кръвта си своята вяроност към Христа.

А най-вече горещо ще молим Кормчията и Пастирначалника на Църквата Сам Той да насочва безметежно църковния Кораб и с усърдие ще повтаряме молитвата, която ежегодно възнасяме пред Плащаницата на утренията на Велика Събота: „Жизнь рождшая, Пренепорочная Чистая Дево, утоли церковные соблазны и подаждь мир яко благая – пренепорочна, чиста Дево, която си родила Живота, премахни съблазните в Църквата и като Блага дай мир” (в края на втора статия).

Йоанн, архиепископ Шанхайски

2 август 1946 г.,

св. Василий Блажени Московски

От това послание е взета извадката (в курсив), привлякла вниманието на о. Александър Лебедев, която, изглежда, се вписва в желанието на автора да прибави авторитета на великия светител и подвижник като доказателство за това, че владика Йоан непременно би се отнесъл съчувствено към сегашния процес на църковно обединение. Трябва да кажем, че днешният процес на диалог между двете части на Руската Църква, макар и да е аналогичен на далекоизточния процес от 1945 година, съвсем не е тъждествен с него. Днес в Руската Църква има две началстващи самостоятелни власти – една на територията на Русия, друга – зад граница. Понастоящем между тях протича диалог за изясняване на възможностите за обединение. Напротив, в Китай, в резултат на военните действия, е била изгубена връзката с тогавашната църковна власт на Задграничния Синод. Временно е имало възможност или да се признае законността на Църквата на територията на Русия, или да се остане въобще без върховна църковна власт. И тук паралелът свършва.

Августовското послание от 1946 г. е отражение на всички следвоенни събития в Шанхайската епархия, събития, създавали немалко изкушения в сърцата на клириците и миряните, както е отбелязано и от самия автор на посланието. Временното възнасяне на името на Московския патриарх от епископ Йоан продължава съвсем кратко, може би месец-два. Указът за поменаването на патриарха е издаден на 6 септември (нов стил), а радиogramата от Митрополит Анастасий от Женева пристига веднага след празника Въздвижение на Господния Кръст, на 2 октомври (съгласно Декларацията), след което епископ Йоан възобновява подчинението си спрямо Задграничния Синод. Изявленията и разясненията на това послание-отчет на архипастиря пред своето паство за изтеклата година трябва да бъдат възприемани с отчитане на времето и пребиваването на

светителя на задгранична катедра. Владиката подписва обръщението не като епископ, а като Шанхайски архиепископ, възведен в този сан от Събора на епископите на Задграничната Църква през май 1946 г.

Въпросът, който вълнува съзнанията и до днес, се отнася до действителното отношение на владика Йоан към признаването на каноничността на Московската патриаршия. Известно е, че владиката не засяга въпроса за благодатността на Църквата в Русия, обаче въз основа на цитираните укази и послания, издадени от него за духовенството и паството на епархията, вероятно, може да се направи определено заключение, че светител Йоан, поради временната липса на приемствено възглавяване на далекоизточния окръг признава каноничността на МП само временно, като принудителна мярка – до изясняване [на въпроса] за съществуването на Задграничния Синод. Ако е било иначе, то защо не е влязъл в постоянно подчинение на МП, както е направил това архиепископ Виктор? Изобщо, има основание да се предполага, че владиката е осъзнавал, че е взел прибързано решение за възнасяне името на патриарх Алексей. Освен това, както вече бе казано, наред с поменаването на патриарха, епископ Йоан не престана да поменава и митрополит Анастасий, което още повече ожесточи просъветските кръгове против него.

От приведеното послание е видно колко трудно е, действително, не само тогава, но и сега, да се намери вярната ориентация в сложната църковна ситуация, в която имаше участта да попадне далекоизточното паство във военните и следвоенните години и че съвсем не е проста работа да се оценят правдиво действията на управляващия архиерей в тези сложни условия. Политическият натиск върху руските емигранти в Харбин от страна на Съветите и близостта на съветската армия до границата принудиха северните епархии да търсят признанието на МП. На 26 юли 1946 г. йерарсите в Манчжурия признаха Московския патриарх Алексей. В Шанхай по това време политическото положение бе до крайност напрегнато и нестабилно. Комунистическите армии се приближаваха към града. В същото време Съветите водеха усилена пропаганда, уговаряйки руските емигранти да се върнат в СССР. Хиляди се съблазниха и платиха скъпо за своето решение. Как се развиваха събитията по това време може да се узнае от подробното свидетелство-декларация на председателя Г. К. Блогов и членовете на Руската емигрантска асоциация на град Шанхай, написана и клетвено засвидетелствана в Сан Франциско на 9 май 1963 г., и публикувана там. Привеждам текста по копие от

машинописния оригинал със собственоръчния подпис на протоерей Пьотр Триодин, приел клетвата на авторите на писмото:

Документ №4

ДЕКЛАРАЦИЯ

Ние, долуподписаните, живеещи в Сан Франциско и околните градове:

Бившият несменяем председател на Руската емигрантска асоциация на град Шанхай – Г. К. Блогов,

Бившите членове на нейния Изпълнителен комитет в последния му състав: д-р П. И. Алексеенко и В. В. Красовски,

Бившите членове на Контролно-наблюдателната комисия в последния ѝ състав: Н. Н. Плешаков и Б. М. Крапин,

Бившият началник на Благотворителния отдел на Асоциацията Б. Л. Купер и бившият председател на Руската търговска палата в град Шанхай М. А. Мошкин:

Чрез настоящето, с клетва пред Кръста и Светото Евангелие, със своите подписи и на всеслушание заявяваме, че – в битността му на духовен глава на многохилядната руска емигрантска колония в град Шанхай, за цялото време на неговото пребиваване на поста епископ, а по-късно, архиепископ Шанхайски, от 1936 г. до масовата евакуация от Китай на руските антикомунисти на Филипинските острови в началото на 1949 г., – владика Йоан никога не се е подчинявал на Московския патриарх, не встъпи в никакви отношения с Московската патриаршия и никога не е бил във връзка с нея, и че писмото от 21 март 1963 година, публикувано на втора страница на вестник „Русская Жизнь” (№ 5326 от 30 април 1963 г.) е пасквил, лъжа и клевета, предназначена да опорочи честта на православния руски йерарх, чиято самоотвержена и доблестна борба против страшния натиск и напор от страна на представителите на съветските власти и преминалите на съветска страна архиереи, включително и неговия управляващ архиепископ, се водеше пред очите на хилядите руски антикомунисти в Шанхай, които за цял живот ще останат благодарни на владика Йоан за това, че той спаси Шанхайския катедрален храм, който не бе завладян от безбожниците; отстоя, с изключение на един храм, всички православни църкви в Шанхай и ги прикрепи към Задграничния Синод; удържа мнозинството от православно духовенство да не последва примера на управляващия Китайски архиепископ Виктор, подчинил Руската духовна мисия в

Китай на съветските власти, и самоотвержено се бореше с комунистическата пропаганда, която завлече руските души във фалшив патриотизъм и убеждаваше и заплашваше руските хора да приемат съветски паспорти и да се върнат – според амнистията на Сталин – в Съветския съюз.

Мобилизацията на всички руски сили в Шанхай за противодействие и отпор на бясно развиващата се съветска пропаганда и масова провокация, както и създаването на Руска емигрантска асоциация, обединила в своите редове повече от 6000 бели руски хора, биха били невъзможни без духовното ръководство, непоколебимостта и примера на владика Йоан.

Тези шест хиляди руски честни хора от Китай са благодарни на своя скромен, но мъдър и силен духом и в молитвата архипастир за това, че те и децата им живеят сега в Съединените американски щати, в Бразилия и в Австралия, а не из целината на съветския Сибир, защото неговата заслуга за тяхното спасение е немалка.

Малцина знаят какво трябваше да понесе владика Йоан през тези месеци в Шанхай и какво му струваше борбата против опитите за съветско завладяване на задграничните църкви, общини, училища, организации, православно духовенство и население, и на какви опасности се подлагаше той.

Ние бяхме свидетели на тази следвоенна епопея – борбата на владика Йоан и на вярното православно духовенство и миряни против опитите за съветско завладяване на Руската Задгранична Църква, по времето, когато Г. К. Блогов, бивш староста⁷ на катедралния храм в Шанхай от 1938 година и М. А. Мошкин, бивш помощник-староста на катедралния храм от 1943 година, стояха близо до владиката, вземаха в тази борба непосредствено участие и знаят всички детайли.

Натискът върху Шанхайския епископ Йоан от съветска страна започна още преди края на Втората световна война, когато йерарсите на Задграничната Църква в Манчжурия – митрополит Мелетий, архиепископите Нестор и Димитрий и епископ Ювеналий изпратиха писма до управляващия Китайски и Пекински архиепископ Виктор и до Шанхайския епископ Йоан със съобщението, че на 26 юли 1945 г. те са признали Московския и на цяла Русия патриарх Алексий и с предложение към архиепископ

⁷ Енорийска длъжност в системата на Руската Православна Църква. „Староста” е изборна длъжност, заемана от миряни. Лицето се избира от енорияшите и заедно с енорийския свещеник (председателя на църковното настоятелство) и енорийския съвет (съответстващ на нашето църковно настоятелство) се грижи за църковните средства и църковното имущество под надзора и ръководството на архиерейския наместник и на епархийското началство.

Виктор и епископ Йоан да последват техния пример и да се подчинят на новия Московски патриарх като на законен глава на Руската Православна Църква.

Тъй като поради военните действия нямаше връзка със Задграничния Синод извън пределите на Китай и не знаеше истинското положение на нещата в Европа, Америка и другите страни, епископ Йоан писа на своя началник архиепископ Виктор в Пекин за писмото, което бе получил от йерарсите в Харбин, съветвайки го да не предприема нищо по отношение на признаването на патриарха, докато не бъде възстановена връзката със Задграничния Синод, а относно изясняването на въпроса за законността и каноничната правилност или неправилност на избора на патриарх Алексей, епископ Йоан посъветва архиепископ Виктор да отправи до него кратко приветствие по повод на посвещаването му и да чака, какъв ще бъде отговорът. Предполагаше се с това да се изясни дали новият патриарх е приемник на о Бозе почившите и винаги признавани от Задграничната Църква светейши патриарх Тихон и митрополит Пьотр (Крутицки), местоблюстител на патриаршеския престол, или той е просто продължител на политиката на починалия съветски патриарх Сергей. В очакване да бъде изяснен този въпрос и за успокояването на тази част от руската колония в Шанхай, която стана просъветска и изискваше признаването на Московския патриарх, епископ Йоан даде разпореждане (указ № 650 от 6 септември/24 август 1945 г.) за временно споменаване на патриарх Алексей по време на богослуженията вместо съществуващото дотогава споменаване на православния епископат на Руската Църква.

В това време връзката със Задграничния Синод беше най-сетне възстановена – на 2 октомври 1945 г., епископ Йоан получи от Швейцария телеграма с подписа на митрополит Анастасий, който кратко съобщаваше, че Задграничният Синод продължава да съществува, че родителите на владика Йоан са живи и се намират в Германия, и че той, митрополитът моли да му съобщи за положението на Църквата в Китай.

Епископ Йоан изпрати доклад за създалото се положение в Шанхай, молейки за инструкции, а текстът на телеграмата от митрополит Анастасий препрати на архиепископ Виктор в Пекин.

Следващата телеграма пристигна през месец ноември от Съединените щати – от Западно-Американския и Сан-Франциския архиепископ Тихон. В нея владика Тихон съобщаваше, че митрополит Анастасий, архиепископите Виталий, Йоасаф, Йероним и

той са се свързали помежду си и молят епископ Йоан да бъде с тях и да не признава Московския патриарх.

За епископ Йоан беше достатъчно да узнае това и когато в началото на декември 1945 г. пристигна писмо от архиепископ Виктор, че той е признал патриарх Алексей, епископ Йоан категорично отказа да признае новия патриарх независимо от страшния натиск, уговарянията и заплахите.

Вечерта на 15 януари 1946 г. архиепископ Виктор долетя със самолет от Пекин в Шанхай и обяви, че не само е признал патриарха, но е станал и съветски гражданин, приемайки паспорт на СССР.

Архиепископ Виктор напразно уговаряше, изискваше и заповядваше епископ Йоан да се почини и да признае патриарха. В края на краищата той дойде на поредното ежеседмично събрание на духовенството, където официално съобщи за своето преминаване в Съветската църква, поиска свещенослужителите да последват неговия пример и като остави епископ Йоан да председателства, напусна заседанието. След словото на епископ Йоан, който призова духовенството да остане вярно на Руската Задгранична Църква, събранието прие предложената от него резолюция: да се доложи на митрополит Анастасий за верността на духовенството към Задграничния Синод и да се помоли за указания.

Много дълго от Синода нямаше никакъв отговор и през това време, около седем седмици, върху епископ Йоан бе оказван страшен натиск от страна на съветските власти, на архиепископ Виктор, на митрополит Нестор от Манчжурия, от страна на голяма част от руската общественост, подаде молби за съветски паспорти, от духовенството, преминало на другата страна и от други.

Писмено и устно, в пресата, в клубовете и на събрания съветската страна се опитваше да докаже, че избирането на патриарха е било напълно законно, според всички църковни правила и като доказателство предложи да покаже документален филм за избирането на Московския и на цяла Русия патриарх.

Епископ Йоан се съгласи да изгледа този филм, за да види лично и да провери цялата процедура на избора, при условие че филмът ще се прожектира не в съветския клуб, където по това време се показваха само съветски филми, а в залата на някой театър.

На прожекцията на филма дойде по-голямата част от шанхайското духовенство, включително живеещият сега в Сан-Франциско митрофорен протоерей Н. Колчев, о. И. Вен и други.

Преди началото на филма и без всякакво предупреждение оркестърът засвири съветския химн и епископ Йоан незабавно напусна залата. Уредниците на прожекцията се хвърлиха след архиерея и настигайки го във фойето, започнаха да се извиняват и да го уговарят да остане. Епископ Йоан се върна в залата подир свършването на химна и след като изгледа филма обяви, че в показаните така наречени избори на патриарх не е имало никаква законност, че изборите са проведени по класически съветски образец, че е бил предложен само един кандидат, за когото представителите на всяка от епархиите, без изключение, гласуват по един и същ начин, прочитайки стереотипна фраза и че в тези избори не е имало нищо духовно и канонично.

Това изявление на епископ Йоан още повече озлоби болшевишките кръгове и гонението срещу владиката и вярното му духовенство още повече се засили.

На 20 март, в деня на храмовия празник, по време на литургията донесоха телеграма за владика Йоан. Епископ Йоан, който не се занимаваше с нищо странично по време на богослужението, сложи телеграмата в джоба и я отвори едва след службата. В телеграмата, подписана от митрополит Анастасий, между другото се казваше: „Признавам постановлението на духовенството под Вашето председателство за правилно.”

Тази морална подкрепа, получена от главата на Руската Задгранична Църква, даде на останалото вярно духовенство нови сили да продължи защитата на православните църкви от претенциите и посегателствата на болшевиките.

В борбата владика Йоан не знаеше отбих, като буквално летеше от църква в църква, посещаваше училищата, обществените организации, произнасяше проповеди в защита на Задграничния Синод, призоваваше руските хора към вяроност, прогонваше съветските агитатори от православните храмове и белите руски организации.

В този период от време владика Йоан беше подложен на особено силен натиск и заплахи както от страна на архиепископ Виктор, така и на митрополит Нестор, назначен за екзарх на патриарх Алексей в Далечния Изток.

Най-сетне, на 15 май от Мюнхен пристигна телеграма от митрополит Анастасий за възвеждането на епископ Йоан в сан архиепископ с непосредствено подчинение на архиерейския Синод. Но това не можеше да се обнародва преди получаването на официалния указ от Синода.

В петък, 31 май 1946 г. в Шанхай отново долетя архиепископ Виктор, но този път, при пристигането му, той беше посрещнат от съветските консулски служители, а не от духовенството и паството. Същата тази вечер архиепископ Виктор се отправи към съборния храм в обкръжението на консулските чиновници и новоизпечените комсомолци и зае със своята свита част от съборните покои. Същата вечер съветските привърженици устроиха демонстрация, опитвайки се да изгонят владика Йоан от съборния храм и съборните покои.

На следващия ден, 1 юни 1946 година, пристигна дългоочакваният официален указ за възвеждането на епископ Йоан в управляващ архиепископ, непосредствено подчинен на Синода.

Новият управляващ архиепископ постави архиепископ Виктор в известност за състоялото се назначение и му предложи да отпътува от съборния дом и да напусне пределите на Шанхайската епархия.

На свой ред архиепископ Виктор на 15 юни връчи на архиепископ Йоан указ на Московския патриарх (№15 от 13 юни 1946 г.) за назначаването на епископ Ювеналий от Манчжурия в разпореждане на архиепископ Виктор „за да бъде поставен на Шанхайската катедра вместо епископ Йоан, непризнаващ юрисдикцията на Московската патриаршия”.

На 16 юни 1946 г. този указ бе публикуван в съветските вестници и настъпи моментът на открита борба за физическото владееие на съборния храм, за правото да се извършват в него богослужения. Архиепископ Виктор забрани на нашето духовенство (о. йеромонах Модест, о. Медведев, о. К. Заневски) да служи в съборния храм, докато в същото време владика Йоан сам служеше ежедневно и им заповядваше да служат с него, забранявайки на съветските свещеници да произнасят проповеди, като проповядваше самият той и обясняваше на богомолците защо Задграничната Православна Църква не признава Московския патриарх.

Чувствайки все по-засилващия се превес на владика Йоан, съветската страна започна да прибегва към заплахи, да привлича комсомолци и лумпени и в един момент имаше

сериозни опасения да не би архиепископ Йоан и другите антикомунистически ръководители на Бялата руска колония да бъдат похитени и отвлечени на съветски параход . Представителите на нашата младеж, без знанието на владиката, организираха охрана, която винаги незабележимо го следваше по петите и го пазеше.

Когато архиепископ Виктор „отстрани” архиепископ Йоан със свой указ и му забрани да свещенодейства, владика Йоан, вместо да напусне съборния храм, възлезе на амвона и каза на молещите се, че е отстранен от архиепископ Виктор за това, че е останал верен на клетвата, дадена на Задграничния Синод, която и двамата са принесли. И отслужи отначало докрай цялата литургия!...

Към август 1946 година, съветското духовенство и съветските граждани престанаха да посещават катедралния събор, а китайското национално правителство и градските власти признаха архиепископ Йоан за глава на Шанхайската епархия на Задграничната Православна Църква.

От шестте йерарси на Задграничната Синодална Църква в Китай верен на Задграничния Синод и на своя първойерарх остана само един и с него – повече от 6000 миряни, негови духовни чеда, от името на които ние, долуподписаните, последни изборни представители на управителните органи на Руската емигрантска асоциация в град Шанхай, дойдохме днес, за да защитим под клетва, пред лицето на низката клевета, светлото и добро име на владика архиепископ Йоан, честта на православния йерарх и руското национално достойнство.

Последен председател на Руската емигрантска асоциация в град Шанхай Г. К. Блогов, Бивши членове на последния Изпълнителен комитет П. И. Алексеенко, В. В. Красовски, бивши членове на Контролно-наблюдателната комисия Н. Н. Плешаков и Б. М. Крапин, бивш началник на Благотворителния отдел на асоциацията Б. Л. Купер, бивш председател на Руската търговска палата в град Шанхай М. А. Мошнин.⁸

ПРИВЕЛ ПОД КЛЕТВА ПО-ГОРЕ ПОДПИСАЛИТЕ СЕ ЛИЦА: ПРОТОЙЕРЕИ ПЪОТР ТРИОДИН, БОГОРОДИЦЕ-ВЛАДИМИРСКА ЖЕНСКА ОБИТЕЛ.

9 май 1963

Сан-Франциско, Калифорния.

⁸ В началото на документа името е изписано като „Мошкин”.

В своя указ № 650 владика Йоан потвърждава законността на съборното избиране на Московския патриарх, но след като е изгледал документалния филм за това избиране в Москва, неговото отношение рязко се изменя и съгласно показанията от гореизложената декларация, дадена под клетва, владиката обявява, че „в показаните ни така наречени избори на патриарх не е имало никаква законност”. След това започват преследванията на владиката заради непоколебимостта и верността му към Задграничната Църква.

Като пример за китайската епопея на страданията на руските хора може да послужи също и личният разказ на свидетел, на когото владика Йоан имал особено доверие, и който изиграл особена роля при защитата на своя свят йерарх от примката на съветската политическа машина. По-долу следва докладът на Йона Серафимович Ма, който предостави неговата снаха Лидия Йонина, благочестива и заслужаваща доверие енорияшка на Сан-Франциската църковна община, която ме помоли да публикувам това с цел да бъде изнесена истината за трудното положение и преследванията на владика Йоан от страна на Съветите след края на войната. Ето какво свидетелства верният служител на светителя:

Документ №5

Роден съм в Пекин, в Китай през 1905 г. и при раждането си съм кръстен в православната вяра. Осем години учих в руското православно училище към посолството в Пекин. Епископите Инокентий и Симон бяха мои учители. Те ме научиха да бъда християнин. Архиепископ Йоан беше наставник на моите синове. Аз съм им безкрайно благодарен за техните наставления и молитви.

През 1943 г. с назначение за Шанхайската катедра пристигна от Югославия епископ Йоан. Бях член на партията на китайското национално действащо правителство и работех във ведомството на контраразузнаването. Работех в нелегалност, като моята главна задача беше да събирам сведения за японския и съветския шпионаж в Китай. Незабавно се запознах отблизо с архиепископ Йоан. По това време в Шанхай живееха около 100 православни китайци. Архиепископът ме назначи за секретар по китайските дела. Молитвите и начинът на живот на архиепископ Йоан повлияха в много отношения положително на Православието в Китай. Всички ние уважавахме и обичахме архиепископ Йоан. През октомври 1940 г., по време на японската окупация в Китай, моята нелегална контраразузнавателна дейност бе разкрита и аз бях заловен от японските власти в Шанхай, където бях арестуван. За щастие, след една година затвор

бях спасен и избягах в Чонгкинг (столицата на Китай по време на войната). За нещастие, трябваше да оставя семейството си в Шанхай. В продължение на цялото това време архиепископ Йоан се грижеше за моето семейство.

В 1945 година Япония капитулира и аз се върнах на военна служба в контраразузнаването и антисъветската дейност в Нанкин (следвоенната столица на Китай). По това време управляващият архиепископ на Китай Виктор стана съветски гражданин и работеше като съветски шпионин в Пекин. Архиепископ Виктор започна да уговаря руските емигранти в Китай да подават молби за съветско гражданство и да се завърнат в Съветския съюз. Мнозина послушаха неговия съвет и направиха това. Архиепископ Виктор бе награден със Сталински медал.

В този период в Шанхай имаше повече от десетима руски свещеници. Някои от тях (отец Гавриил, отец Михаил и още някои) подадоха молби и получиха съветско гражданство. Други напуснаха Китай по други пътища.

По това време в Китай живееха приблизително 15 000 руски емигранти. Около една трета или приблизително 5000 емигранти получиха съветско гражданство. Обаче архиепископ Йоан отказа да се присъедини към съветската партия, както изискваше това от него архиепископ Виктор. Поради това Съветите заповядаха на архиепископ Виктор да се отпрати от Пекин и със сила да завземе съборния храм в Шанхай. Техният първи план бе да убият архиепископ Йоан. Другият план да се избавят от архиепископ Йоан беше – отначало да го заловят със сила, да го отвлекат от съборния храм, да го отведат на съветски параход и да го откарат в Съветския съюз.

Повечето от руските свещеници вече бяха подготвили отпътуването си от Китай и поради това там нямаше никой, който би могъл да обезпечи безопасността на архиепископ Йоан и катедралния храм. Все пак някои все още оставаха с архиепископ Йоан. Сред тях бяха: отците Илия Вен, Николай Ли и Елисей Жао. Заедно с тази малка група архиепископ Йоан реши да се свърже с мен в Нанкин. Архиепископ Йоан изпрати отец Николай Ли със съответните необходими документи в Нанкин, за да ми доложи за проблема и да помоли за моя съвет. Като узнах за намерението да бъде отвлечен и убит архиепископ Йоан, аз съставих план как да бъдат защитени той и съборният храм в Шанхай, както и другите православни храмове в Китай. Същата вечер, когато узнах за ужасяващия план за предполагаемото убийство, представих моя план на китайското правителство. Трябва да отбележа, че американското правителство

също подкрепяше архиепископ Йоан и представи аналогичен доклад на китайското правителство, който оказва огромна подкрепа в това дело.

Архиепископ Виктор бе незабавно арестуван от китайската полиция и беше изпратена въоръжена охрана да пази денонощно съборния храм в Шанхай и лично архиепископ Йоан. Китайското правителство призна архиепископ Йоан за управляващ епископ в Китай.

По-късно посъветвах архиепископ Йоан да приеме китайско поданство; най-сетне той се съгласи на това. След като оформих всички нужни документи за архиепископа, лично му занесох удостоверенията. Едва след като архиепископът получи китайско поданство, Съветите се отказаха от своето намерение да похитят със сила както архиепископ Йоан, така и неговия съборен храм. Нашият скъп архиепископ Йоан и съборният храм бяха спасени.

През 1949 г., в навечерието на китайската Нова година, заедно с някои други аз бях награден от митрополит Анастасий с грамота. В същата година китайското национално правителство емигрира в Тайван. По това време бях вече полковник (сега агент с особено назначение). Бях оставен в Шанхай, за да продължа своята нелегална работа.

През 1958 г. китайското комунистическо правителство ме арестува и ме осъди на 15 години затвор в Шанхай с последващи шест години домашен арест. Моите престъпления се заключаваха в „действия против Сталин и Съветския съюз“.

В 1979 година ме освободиха и през 1983 година аз успях да пристигна при моя син в Съединените щати. Сега всеки ден заставам пред иконата на владика Йоан и се моля на него и на Бога за изкореняване на злото по земята и за даруване на любов, мир и щастие на всички.

(Блаженият Йоан Чудотворец почина в 1966 година и беше канонизиран през 1994 г.).

(Йона Серафимович Ма почина през 1997 г. в Сан-Франциско, Калифорния).

Написано от Йона Серафимович Ма, 5 юли 1989 г.

Превел от китайски Пьотр Йонич Йонин, септември 2004 г.

По времето когато, от една страна, се раздаваха и сега се раздават гласове, че уж за владика Йоан било трудно да удържи Шанхайската епархия в лоялност към Задграничната Църква, от друга страна, свидетелството на Йона Ма и моят личен опит

от тези безпощадни години разкриват светител Йоан като истински и безстрашен пастир, верен на своята пастирска клетва пред Задграничната Църква. За хиляди бели руси в Китай св. Йоан бе защитник и спасител, и ние винаги ще му бъдем благодарни за това, че ни научи да бъдем твърди, независимо от принудителното приспособяване (но не и компромис) към обстановката на следвоенна разруха и безпорядък. Поради това, мисля, е неблагоприятно и неоправдано да се въвеждат политизирани изявления в официалните документи на преговорните комисии между РПЗЦ и МП. Така, в коментарите към документите се казва:

„Дейността на архиереите и пастирите на Руската Православна Църква в годините на Втората световна война, благославящи народа за саможертва в борбата с фашизма, стана ярък пример за изпълнение на християнски и патриотичен дълг. Осъзнаването на страшната опасност от германския нацизъм бе свойствено и на архипастирите на Руската Задгранична Църква, които се отнасяха със състрадание към трагичната съдба на руския народ. Известно е, че намиращият се извън обсега на безбожната власт архиепископ Йоан (Максимович), причислен от Руската Задгранична Църква към лика на светците, е служил молебени за победата на своето Отечество, събирал е средства за нуждите на борещата се армия”. (Коментар № 4).

Трудно е да се разбере как насрещните комисии са могли да допуснат включването на това предвзето заявление в официалните документи. Между другото, светител Йоан беше единственият йерарх в Далечния Изток, който не изпрати нито поздравления, нито благодарности на генералисимус Сталин по случай победата над Германия. Ние, православните младежи от тези времена, никога няма да забравим есенния ден, когато нашият великолепен Свето-Николаевски храм-паметник в чест на царя мъченик император Николай II и неговото августейшо семейство на Рю Корней премина в юрисдикцията на МП и на литургията прозвуча споменаване на „болярина-генералисимус Йосиф”. И никога няма да забравим подвига на нашия владика – след като положението в Шанхай стигна до неизбежната обща катастрофа, св. Йоан се добра до изхода за руските бели емигранти от горящата страна, през тропическия остров Тубабао на Филипините, в свободния свят на диаспората, където те още от първите дни се заеха със строителството на църкви и енорийски училища, с основаването на манастири и всевъзможни църковни организации и благотворителни фондове.

По отношение на своята Родина светител Йоан преди всичко се молеше за страдащия руски народ и помагаше на тези, които през войната се намираха в бедствено

положение. Да му се приписва нещо, излизащо извън тези рамки, едва ли има оправдание. И въобще, общоизвестно е, че владиката откликваше от цялата си душа, без разлика, на нуждите на всички хора – православни и инославни. Самият той, по своите убеждения, беше известен като твърд и идеен монархист. Нека всеки, който прочете тези свидетелства, написани с кръв, а не с изкусно политиканство, реши сам за себе си какъв човек е бил нашият чуден йерарх св. Йоан и колко внимателно и с какъв трепет трябва да се позоваваме на неговото свято име.

Не можем да не се върнем към този единствен въпрос, който поглъща днес нашето съзнание – въпросът за съдбата на Руската Църква, защото наистина „не гореше ли в нас сърцето ни” (Лк. 24:32) и не знаехме ли ние, че „вятърът се връща на своя кръговрат”? (Екл. 1:6). Отговорът ни дава нашият владика: „Руската Задгранична Църква духовно не се отделя от страдащата Църква-Майка. Тя възнася за нея молитви, пази нейните духовни и веществени богатства и в свое време ще се съедини с нея, когато изчезнат причините, които ги разединиха” („Руската Задгранична Църква” 1991 г., стр. 20). За това е и цялата наша загриженост – да благослови Господ Бог трудовете и от двете страни за достигането на истинско единение в кристалната чистота на Христовата Истина, по молитвите на нашия светител-страдалец, дивния чудотворец и вселенски учител Йоан.

Протопрезвитер Валерий Лукянов

Св. Александро-Невски събор

Лейкууд, Ню Джърси.

8/21 декември 2005 г.

Превод от руски език

ПРАВДА О ВЛАДЫКЕ ИОАННЕ ШАНХАЙСКОМ ЧУДОТВОРЦЕ
Святитетель Йоанн Шанхайский и Сан-Францисский после Второй Мировой Войны
(Историческая справка)

Достъпно от: <http://www.russian-inok.org/page.php?page=tema/0506tema9>